WÜHNER, Hans (esialgse perekonnanimega **Vanakubja**), ärkamisaja tegelane, sünd. 1. XI 1836 Paistu klk. Aidu v. Moosi talu pidaja pojana, astus a. 1850 Viljandi alg- ja hiljemini kreiskooli, õiendas a. 1854 klk.-kooli õpetaja eksami ja asus Paistu klk.-kooli õpetajaks, kus ta õpilasiks olid m. s. M. Veske, vennad P. ja A. Peterson'id (vt. neid), J. Mielberg j. t. ning ta lähemaiks tuttavaiks Jaan Adamson (vt.) ja Mats Vares. Paistust said alguse pärastised kooliõpetajate konverentsid. A. 1856 tutvus W. ka J. W. Jannsen'iga (vt.) ja sai tema »Perno Postimehe« ning hiljemini »Eesti Postimehe« kaastööliseks. A. 1858 asus W. köstri abiliseks (saades hiljemini köstriks) ja klk.-kooli õpetajaks Tarvastusse, kus oli pikemat aega mitmekülgselt tegev, täites õpetaja ameti kõrval m. s. ka Kuressaare ja Tarvastu kirikuvalla kirjutaja kohuseid. Tema kodus Tarvastus 29. X 1862 peetud koosolekul sõnastati kirjalikult Eesti Aleksandri kooli kavatsus; vastavale otsusele kirjutasid alla W., J. Adamson, Mats Vares ja kirikuvöörmünder Jaan Wühner. E. Aleks. kooli mõtte arendamisel selle algjärgus (kuni peakomitee loomiseni a. 1870) oli W. üldse aktiivsemaks tegelaseks J. Adamson'i kõrval. Samuti tema juures Tarvastu köstrimajas moodustati ärkamisaja haritlaste suuremal koosviibimisel 7. VII 1870 E. Aleks. kooli peakomitee. Ka asutas W. Tarvastus muusikaning laulukoori ja laenuraamatukogu, oli tegev talumaade päriseksostmise õhutajana, võttis osa A. Petersoni nimega seotud liikumisest ja sai selle tagajärjel võimude surve all vintsutada. Ühtlasi oli ta Eesti Kirjameeste Seltsi (1872) ja Viljandi Põllumeeste Seltsi (1870) asutajaid ning mõnd aega viimase esimees, Aleks. kooli peakomitee liige ja Õpet. Eesti Seltsi kirjavahetaja liige. »Sakala« ilmumahakkamisel oli ta selle pooldaja, kuid jäi C. R. Jakobson'ist (vt.) viimase kirikuvastase tendentsi pärast eemale ja lahkus a. 1881 ka Eesti Kirjameeste Seltsist. — A. 1878 Nõo klk.-s Keeri mõisa omandanud, asus W. a. 1880 Tarvastust lahkudes sinna elama, jätkates sealgi oma seltskondlikku tegevust. Nii oli ta aa. 1895—97 Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi esimees, hoolitses Nõo kirikukonvendi liikmena klk. kirikuasjade eest ja toimis aa. 1900—09 kirikueestseisjana, kellena m. s. kaitsis kooliõpetajaid Vene võimude ees ning toetas Nõo Noorsoo Kasvatuse Seltsi asutamist. A 1908 Keeri mõisa müünud, asus ta 1909. a. alul Tartu ja siirdus siit Karula kirikumõisa poja juurde, kus suri 31. VII 1911.

Eesti Kultura II (1913), lk. 90—113 (M. Lipp); Post. album, 256—58; Post. 1911, nr. 170, 174; H. Rosenthal, Kulturbestrebungen d. estn. Volkes währ. eines Menschenalters (1869—1900) (1912).

A. Kr.; H. Kr.

Ö.

ÖPIK, Ernst, täheteadlane, sünd. 10. X 1893 Virumaal Kundas tolliametniku pojana, õppis a.-st 1912 Moskva ülikooli füüsika-matemaatika teaduskonnas, mille lõpetas a. 1916 kandidaadi astmega, ja jäeti s. a. ülikooli juurde professori kutsele ettevalmistumiseks astronoomia alal. Aa. 1916—20 töötas ta Moskva observatooriumis, a.-st 1918 assistendina, 1920—21 Taškendi astronoomil. observatooriumis ja opteeris a. 1921 Eestisse, saades s. a. Tartu ülikooli tähetorni astronoom-observaatoriks, mis ametis on toiminud senini (1929). A. 1923 omandas ta väitekirjaga *A Statistical Method of Counting Shooting Stars . . .* (T. Ü. tähetorni publikatsioonid XXV, nr. 1, a. 1922, selle jätk XXV, nr. 4, a. 1923) *dr. phil. nat.* astme. — Ö. on avaldanud rea pikemaid ja lühemaid, enamikus astrofüüsilisi ja tähtedestatistika küsimusi käsitlevaid töid välismaa eriajakirjus ja Tartu ülikooli tähetorni publikatsioonides. Tema tähtsamad tööd kuuluvad just stellaarstatistika alale. Neist nimetatagu esiteks ülaltsiteeritud doktoritööd, mis kirjeldab lendtähtede uut n. n. »kaksiklugemise« meetodit ja selle rakendusi, mille abil on võimalik täpsamalt kui senini statistiliselt uurida lendtähtede parvede koosseisu, ja teiseks kaksiktähtede statistilisi uurimusi võõrsil kogutud materjali najal ühes järeldustega tähtede arenemise kohta tiitleiga *On the Luminosity-Curve of Components of Double Stars* ja *On the Distribution of Relative Luminosities and Distances of Double Stars...* (T. Ü. tähet. publ. XXV, nr. 5, 6, a. 1923). Astrofüüsilistest töist on Ö.-ul tähtsamad *Photographic Observations of the Brightness of Neptune. Method and Preliminary Results* (*ibid.* XXV, nr. 3, a. 1923), siis selle töö jätk ja lõpptulemused Neptuni rotatsiooni kohta (koos R. Livländer'iga, *ibid.* XXV, nr. 7, a. 1924) ja *Photometric Measures of the Moon and the Earth-Shine* (*ibid.* XXVI, nr. 1, a. 1924); viimane töö on koostatud omal ajal Moskvas autori tehtud ülesvõtete järgi. — Ö.-u populaarteaduslikest töist mainitagu ta teost »Päike« (vene k. Moskva, 1922, II tr. 1927, eesti k. Tartu, 1928).

Isikl. j. m. saadud andmed. *R. L.*